

Н.Я. Олійник,
відповідальний секретар Національної ради дитячих організацій України,
заступник генерального директора з виховної роботи
(Дитячий центр "Молода гвардія")

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДАХ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто проблеми та перспективи підготовки майбутніх учителів до виховної роботи з дітьми у ДОЗ. Подано власну розробку програми курсу для студентів педагогічних вузів "Методика виховної роботи з дітьми у ДОЗ" у контексті вимог Болонського процесу, інтеграції України у європейський освітній простір.

Соціально-економічні та політичні зміни у суспільстві, входження України у цивілізоване світове співтовариство неможливі без структурної реформи національної системи вищої освіти, спрямованої на забезпечення мобільності, працевлаштування та конкурентоспроможності фахівців з вищої освіти [1].

Проблема наукового обґрунтування педагогічних аспектів підготовки майбутніх учителів до виховної роботи у дитячих оздоровчих закладах є актуальною і має очевидне важливе практичне значення для реанімування діяльності дитячих закладів відпочинку та оздоровлення, модернізації оздоровчо-виховного процесу, наповнення його сучасним виховним змістом та новітніми технологіями роботи з дітьми. За сучасними дослідженнями питань організації дитячого відпочинку та оздоровлення, діти не задоволені повною мірою змістом літнього відпочинку, зокрема характером життєдіяльності та стосунків, засобами управління в тимчасовому дитячому колективі, рівнем дозвілєвих заходів. Криза системи організації дитячого дозвілля та відпочинку розповсюдилася на всю інфраструктуру ресурсного забезпечення дитячих оздоровчих закладів, зміст їх діяльності [2].

Метою нашого дослідження є вивчення особливостей впровадження Болонської системи у вищу освіту України, спроба розробки програми курсу "Методика виховної роботи у ДОЗ" для студентів вищих педагогічних закладів освіти у контексті вимог кредитно-модульної системи, створення науково-методичного обґрунтування, педагогічного забезпечення підготовки майбутніх учителів до виховної роботи з дітьми у ДОЗ.

Сучасний етап розвитку освіти (і педагогічної науки зокрема) характеризується пошуком технологій виховання, які забезпечуватимуть реалії творчої самореалізації особистості. У більшості трактувань шляхів формування творчої особистості, обізнаної, освіченої молоді людини визначаються освітньо-пізнавальна діяльність та практично-дослідницька функція. Але потенціалу в сучасної дитини значно більше, якщо звернути увагу на можливості, які існують у дітей у позашкільний час, коли вони вільні від авторитарного впливу школи та родини. Саме тоді дитина добровільно, творчо обирає для себе шлях самореалізації, саморозкриття, самоосвіти. Вона діє за власним покликом до пізнання світу, одержання додаткових знань, у тому числі формуючи власний досвід соціально-громадського, правового, економічного спрямування.

Умови закладу відпочинку дітей, оздоровчого дитячого закладу створюють унікальну атмосферу побудови структур розвитку дитячого самоврядування, стимулювання соціальної активності, використання досвіду, знань дітей для подальшої освітньої, пізнавальної, експериментальної діяльності. У дитячому закладі відпочинку та оздоровлення поруч існують коректна педагогіка управління тимчасовим дитячим колективом і педагогіка самодіяльності, творчості дитячого гурту. Головною ідеєю виховного процесу у такому закладі є особистий підхід до кожного учасника процесу з урахуванням його прагнень, бажань, можливостей, особливостей, з одного боку, та формування виховної конструкції на принципах колективного виховання, колективної творчості, зацікавленості дітей у програмних, варіативних проектах їх діяльності у канікулярний час – з іншого, методичне забезпечення виховних програм полягає у своєрідному менеджменті сучасних захоплень дітей різних вікових, соціальних, регіональних категорій із необхідністю активізації національного виховання, використання часу таборування для одержання максимального обсягу корисного досвіду, властивого виключно дитячому оздоровчому закладу.

Інноваційні підходи до проблематики методичного забезпечення діяльності закладів відпочинку та оздоровлення дітей обумовлені, перш за все, сучасними вимогами дітей, динамічними змінами оточуючого світу, у його соціальній, економічній, політичній, моральній сферах. Адже виховна ефективність дитячого оздоровчого закладу значною мірою залежить саме від дорослих, від їх умінь використати все те позитивне, що закладене у виховних можливостях табору, і нетрадиційні, порівняно зі школою, форми і методи роботи [3].

Програми виховання формуються з урахуванням особливостей кожного дитячого закладу, властивостей педагогічних колективів, їх досвіду. Позитивна результативність можлива за умови оперативного соціального орієнтування, відображення у них національних, економічних, культурних особливостей сучасного українського суспільства. Науково-практичні обґрунтування тих чи інших технологій виховного процесу у дитячому закладі відпочинку та оздоровлення, методичного, кадрового забезпечення, актуальні та важливі з причин протиріч у русі відродження, сприяють становленню мережі табірних дитячих закладів в Україні. Наявні суперечності обумовлені соціально-економічною детермінованістю процесів реформування "табірної справи" та тим, що суспільством не осмислене місце державних, громадських структур у використанні

канікулярного часу дітей для органічного продовження освітньо-виховних комплексних програм виховання, де унікальним є позашкільний заклад освіти, виховання, яким виступає заклад відпочинку та оздоровлення.

Важливим залишається формування варіативних програм методичного забезпечення процесу становлення дитячих закладів відпочинку, оздоровлення як виховних комплексів, на наш погляд, центрів додаткової освіти, самореалізації, адаптації у громадянському суспільстві. Дитячий оздоровчий заклад виконує також функції захисту прав, інтересів, гідності, унікальності дитини, що сприяє процесу соціалізації підростаючого покоління. На жаль, відсутні апробовані педагогічні засоби, які могли б дозволити організаторам виховного процесу адекватно реагувати на швидкі зміни у дитячому середовищі, тому необхідність формування сучасного науково-методичного обґрунтування виховних аспектів функціонування дитячого закладу відпочинку, оздоровлення стала реальною потребою суспільства.

На сучасному етапі розвитку освіти значні зрушення у цьому питанні пов'язуємо із запровадженням кредитно-модульної системи. Це дає унікальну можливість для реформування навчальних програм, що сприятиме підвищенню якості вищої освіти фахівців, престижу української вищої освіти у європейському та світовому освітньому та науковому просторі [4].

Розроблений авторський навчальний курс "Методика виховної роботи у дитячих оздоровчих закладах" має забезпечити якісну підготовку фахівців у галузі педагогіки для роботи у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, він є одним з ефективних засобів теоретичної підготовки, практичного втілення, підвищення педагогічної майстерності майбутніх учителів.

Програма курсу передбачає висвітлення широкого кола проблем педагогічної майстерності, методики виховної роботи з дітьми різного віку, соціальних груп в умовах дитячих оздоровчих закладів різних форм власності з урахуванням існуючого вітчизняного та зарубіжного досвіду організації їх діяльності. Адже у дитячих оздоровчих закладах усіх видів та форм власності уже вироблена певна сукупність специфічних форм і методів роботи, проте виховні можливості, закладені у дитячому закладі, можуть бути успішно реалізовані лише за умови врахування їх особливостей.

У базовому навчальному плані, який студент повинен опанувати для досягнення певного освітнього рівня та отримання кваліфікації, навчальна дисципліна "Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах" читається на 2 курсі у 4 семестрі. На неї виділяється 36 годин (аудиторних: лекції – 8, практичні заняття – 10; індивідуальна робота – 9; самостійна робота – 9) [1: 18].

Навчальна дисципліна "Методика виховної роботи у ДОЗ" складається з 1 залікового кредиту, який визначається змістом і формами організації навчального процесу. Заліковий кредит завершується підсумковим оцінюванням (залік) [1: 22]. За розробленою нами навчальною програмою курсу "Методика виховної роботи у ДОЗ" заліковий кредит передбачає чотири модулі, кожен з яких складається зі змістових модулів.

Таблиця 1.

Орієнтовна структура навчальної дисципліни "Методика виховної роботи у ДОЗ" [1]

Зміст та структура залікового кредиту	Модуль 1	Аудиторна робота	$3M_1+3M_2+3M_3+3M_4$	Лекції
				Практичні заняття
	Модуль 2	Індивідуальна робота	$3M_{1i}$	Консультації
			$3M_{2i}$	Виконання індивідуальних завдань, створення індивідуальних проєктів
	Модуль 3	Самостійна робота	$3M_{1c}$	Опрацювання літератури
			$3M_{2c}$	Робота в інформаційних мережах
	Модуль 4	Педагогічна практика		Педагогічна діяльність у ДОЗ

Орієнтовно Модуль 1 складатиметься зі змістових модулів "Дитячий заклад відпочинку та оздоровлення: загальні характеристики, особливості, складові виховного процесу", "Варіативність виховних програм дитячих оздоровчих закладів", "Сучасні ігрові технології, їх місце у виховному процесі", "Методико-педагогічне забезпечення діяльності дитячого оздоровчого закладу".

Індивідуальні навчально-дослідні завдання виконуються у вигляді проєктів, звітів, методичних розробок та рекомендацій для впровадження у ДОЗ. Подаємо орієнтовний перелік тем ІНДЗ: "Особливості планування виховної роботи у мікрогрупі"; "Створення системи таборування для дітей старшого шкільного віку"; "Моделювання систем дитячого самоврядування у дитячому оздоровчому закладі (за вибором). Наприклад: "Казкова країна"; "Морська республіка"; "Піонерська дружина"; "Сонячна галактика"; "Острівці безпеки життєдіяльності"; "Гра у системі планування освітньо-виховних програм у дитячому оздоровчому закладі"; "Хобі-центри, гуртки, клуби, секції – система формування додаткових знань, умінь дітей в умовах оздоровчого дитячого закладу"; "Система дитячих доручень у тимчасовому дитячому формуванні, що діє в умовах дитячого оздоровчого закладу за законами дитячого громадського формування"; "Символіка, атрибутика дитячого оздоровчого закладу"; "Використання природно-кліматичних умов дитячого оздоровчого закладу в організації виховного процесу, програм"; "Система організації змагання загонів у дитячому оздоровчому закладі"; "Народні традиції, звичаї, обряди у виховному процесі дитячого оздоровчого закладу"; "Правове виховання у дитячому оздоровчому закладі"; "Система забезпечення дитячих оздоровчих закладів педагогічними кадрами"; "Програми підготовки студентських тимчасових загонів (з використанням нормативно-правових документів, що діють в Україні)" тощо.

Самостійна робота студентів спрямовується на вивчення нормативних документів, що регламентують діяльність дитячих оздоровчих закладів України, характеризують завдання загального виховного процесу, ознайомлення з типами існуючих в Україні дитячих оздоровчих закладів, їх основними характеристиками; системами організації виховного процесу, його методичного, кадрового забезпечення у МДЦ "Артек", ДЦ "Молода гвардія", скаутських, пластунських таборів, спеціалізованих таборів МОН України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту; нормативно-інструктивними матеріалами щодо кадрового забезпечення виховних систем ДОЗ.

Кредит передбачає усі види навчальної діяльності, необхідної для успішного засвоєння предмету студентами. Він базується на повному навантаженні студента, а не обмежується лише аудиторними годинами: лекції, семінарські заняття, консультації, індивідуальна, самостійна робота, підсумковий контроль, педагогічна практика тощо [1].

Значення курсу "Методика виховної роботи у ДОЗ" – у його практичному застосуванні. За програмою МОН України всі студенти проходять педагогічну практику у дитячих оздоровчих закладах, позашкільних виховних установах у літній період. Ці перші самостійні кроки є важливим етапом у становленні майбутнього педагога, набутті життєвого та педагогічного досвіду. Літня практика не лише завершує практичне засвоєння студентами технології виховної роботи, але і створює умови для активного вправлення у проведенні різноманітних видів виховної діяльності [5]. Успішність роботи студентів у ДОЗ залежить у першу чергу від мобілізації всіх отриманих у вищому педагогічному навчальному закладі психолого-педагогічних знань, індивідуальних особливостей студента, методичної діяльності дитячого оздоровчого закладу.

Тому навчальний курс "Методика виховної роботи у дитячому оздоровчому закладі" – це поєднання отриманих психолого-педагогічних знань, особистої орієнтації на педагогічну діяльність, вивчення унікальності методик існуючих дитячих оздоровчих закладів, формування теоретичних знань, практичних навичок методики роботи з дітьми в оздоровчих закладах. Адже успішна діяльність педагога можлива лише за умови досконалих знань основних напрямків, пріоритетів виховного процесу в дитячому оздоровчому закладі (дитячого самоврядування, форм та методів естетичного виховання, розвитку дитячої творчості, виховання у дітей потреби у здоровому способі життя, ігрових форм трудового виховання, самообслуговуючої праці, розвитку фізичного виховання, спортивно-оздоровчої діяльності, формування моральних установок; упровадження екологічного, валеологічного виховання; вивчення народознавства, етнографії, ігрових основ правового виховання; розвитку пізнавальних інтересів дітей; формування практичних навичок з основ безпеки життєдіяльності).

Запропонована орієнтовна програма курсу "Методика виховної роботи у дитячих оздоровчих закладах" – один з перших кроків у впровадженні новітніх технологій у підготовку майбутніх учителів до роботи у ДОЗ у контексті вимог Болонського процесу, інтеграції європейського досвіду у вищу освіту України, оновлення діяльності дитячих закладів відпочинку та оздоровлення дітей через упровадження інноваційних варіативних виховних програм, створення власних методичних ресурс-центрів новітніх технологій за вимогами чинного законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.

1. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 48 с.
2. Організація відпочинку та оздоровлення дітей: концепції, технології, досвід / О.В. Биковська, В.М. Горбинко, Ж.В. Петрович та ін. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. – 208 с.
3. Соя М. Педагогіка дитячого оздоровчого табору. Методичні рекомендації. – Івано-Франківськ: вид-во ПНУ ім. В. Стефаника, 1997. – 61 с.
4. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубіно, І.І. Бабін. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
5. Методичні рекомендації з літньої соціально-педагогічної практики / Упорядники: Гужанова Т.С., Рудницька Н.Ю. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 48 с.

Матеріал надійшов до редакції 18.10. 2005 р.

Олейник Н.Я. Подготовка студентов педагогических высших учебных заведений к воспитательной работе с детьми в детских оздоровительных учреждениях в контексте требований Болонского процесса.

В статье рассматриваются проблемы и перспективы подготовки будущих учителей к воспитательной работе с детьми в ДОУ. Предоставлена собственная разработка программы курса для студентов педагогических вузов "Методика воспитательной работы с детьми в ДОУ" в контексте требований Болонского процесса, интеграции Украины в европейское образовательное пространство.

Oliynic N.Ya. Preparing Students of Higher Educational Teachers' Training Establishments to Work with Children in Recreational Establishments in the Context of Requirements of the Bologna Process.

The article considers the problems and prospects of preparing of future teachers to work with children at recreational establishments. Suggested also is the authors' view on and elaboration of the syllabus of the course titled "Methods of

Н.Я. Олійник. Підготовка студентів педагогічних вищих навчальних закладів до виховної роботи з дітьми у дитячих оздоровчих закладах у контексті вимог Болонського процесу

Upbrining Children in Recreational Establishments" for the students of higher educational teacher' Training Establishments in the context of the Bolonia process requirements and Ukraine's integration into the educational milieu of Europe.